

УДК 338.434

Гончаренко Л. В., заст. директора департаменту агропромислового розвитку, начальник управління фінансового забезпечення та економічного розвитку

Львівська обласна державна адміністрація

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Основною функціонування бізнесу є фінансові ресурси, які виступають засобами життя, а джерела фінансування – кровоносною системою, яка функціонує в межах системи фінансової. Основною метою статті є проаналізувати існуючу систему забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами та можливість її реформування. В статті досліджено, що сільськогосподарські підприємства мають досить обмежений доступ до фінансових ресурсів, серед яких найпоширенішими та звиклими для галузі є кредити комерційних банків, державна підтримка та страхові виплати, хоча ресурс з останніх не є гарантованим та призводить лише до певних витрат, а в деяких випадках до покриття збитків, що в своїй суті не приносить економічного ефекту. Встановлено, що державна підтримка відіграє важливу роль як процес, елемент фінансової системи та фінансового забезпечення підприємств. Система фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств має бути доповнена більшою кількістю установ. Тому, пропонуємо використати методику формування обслуговуючої фінансової структури агросектору Польщі, де діють спеціальні інституції з перерозподілу коштів та фінансування певних, життєво необхідних процесів.

Ключові слова: фінансова система, банк, кредит, фінансова підтримка, сільськогосподарські підприємства.

Гончаренко Л. В.

РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Основной функционирования бизнеса являются финансовые ресурсы, которые выступают средствами жизни, а источники финансирования – кровоносной системой, которая функционирует в рамках системы финансовой. Основной целью статьи является проанализировать существующую систему обеспечения сельскохозяйственных предприятий финансовыми ресурсами и возможность ее реформирования. В статье исследовано, что сельскохозяйственные предприятия имеют весьма ограниченный доступ к финансовым ресурсам, среди которых наиболее распространенными и привычными для отрасли являются кредиты коммерческих банков, государственная поддержка и страховые выплаты, хотя ресурс из последних

не является гарантированным и приводит лишь к определенным затратам, а в некоторых случаях к покрытию убытков, в своей сути не приносит экономического эффекта. Установлено, что государственная поддержка играет важную роль как процесс, элемент финансовой системы и финансового обеспечения предприятий. Система финансового обеспечения сельскохозяйственных предприятий должна быть дополнена большим количеством учреждений. Поэтому, предлагаем использовать методику формирования обслуживающей финансовой структуры агросектора Польши, где действуют специальные институты по перераспределению средств и финансирование определенных, жизненно необходимых процессов.

Ключевые слова: финансовая система, банк, кредит, финансовая поддержка, сельскохозяйственные предприятия.

Goncharenko L.

ROLE OF THE FINANCIAL SYSTEM IN PROMOTING AGRICULTURAL ENTERPRISES

The basis for business functioning is financial resources which are means of life, and sources of funding is the circulatory system, which operates within the financial system. Agriculture, as a specific, sensitive and not very profitable industry should be provided access to the various sources of funding and financial system must take into account the specific features and adapt to the constant possibility of financing, and in some cases, on unbeneficial terms because of active participation of the state. The main purpose of this article is to analyze the existing system for financial providing of agricultural enterprise and the possibility of its reforming.

The paper investigates that agricultural enterprises have very limited access to financial resources. And the most common and widely resources used in this industry are commercial banks loans, government support and insurance payments, although the last resource is not guaranteed and leads only to a certain cost, and in some cases covers losses that inherently doesn't bring economic benefit. The main creditors in the villages are still the banks, as other forms, such as credit unions and co-operatives could not resist their strength. Credit unions were unable to create a governing body (as the NBU (National Bank of Ukraine) governs other banks). Effective guardian could be a cooperative bank which could be used as a bank for purchasing resources from the NBU as commercial banks do.

It has been established that government support plays an important role as a process and a part of the financial system and companies' financial assurance. Current state analysis of the government programs implementation has shown the inability of the state to fulfill its obligations concerning the farms, as this program is funded by only 8%, and 182 000. UAH is passed through the Treasury Board instead of the planned 2285.2 000 UAH. 5 of 9 programs have not received actual payments although the funding had been approved.

We consider that the system of financial assurance of agriculture must be supplemented by a large number of institutions, including targeted funding institutions that should be financed by public funds and as a deduction from certain processes; institutions for distributing of budget funds for co-financing and structural changes, replacement of fixed assets and the introduction of advanced technologies; Co-operative Bank, which will unite the resources of credit unions; specialized agricultural bank that has to implement the

principles of state policy in the area and so on. Although, in our opinion, it is advisable to adapt structure of the financial system of Ukraine to the terms of the European Union, provided that the strategic goal of the state is a membership in the latter.

Consequently our proposition is to apply the method which was used in formation of the servicing financial structure in the agricultural sector in Poland, where there are special institutions for the redistribution of costs and funding specific, vital processes. If you pay attention to the very philosophy of the formation and closure of certain financial institutions, we can distinguish the following stages. The first stage of the work was carried out to eliminate debts of agricultural enterprises; the second one is the restructuring and modernization of production was fulfilled, in order to find the optimal production structure, zoning and bringing products and facilities to international standards; the third is the introduction of a system of optimal state stimulation for farmers to maintain production at a certain level, etc.

As a result, agriculture is one of the most vulnerable sectors of the economy, which needs proper development of financial system that at the beginning of its establishment would be of the supportive nature, but later it would develop into a system without permanent state intervention. It is necessary to create the conditions for lower interest rates on loans, which are mostly affected by inflation, discount rate, the level of redundancy for active operations, and profitability of banking. The relationship between the bank and the borrower is better to build more on trust than on the potential to repay the loan and the most effective way to achieve it will be the state guarantee and the guarantee of other financial institutions and all these will bring to reducing the cost of credit.

Key words: financial system, bank, credit, financial support farms.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Основою функціонування бізнесу є фінансові ресурси, які виступають засобами життя, а джерела фінансування – кровносною системою, яка функціонує в межах системи фінансової. Будь-яке виробництво болісно переживає втрату одного або більше джерел, їх реорганізацію, зміну вартості ресурсу, що в кінцевому результаті призводить до зростання вартості продукції, втрати попиту та зворотання виробництва. Сільське господарство, як специфічна, вразлива та не дуже прибуткова галузь повинна забезпечуватись доступом до різноманітних джерел фінансування, а фінансова система має врахувати специфіку та пристосуватись до постійної можливості надання фінансування, в деяких випадках на недосить вигідних для себе умовах за активної участі держави.

На нашу думку, фінансова система зупинилась десь в 2008 р., так як тоді спостерігалось піднесення економіки, зростання банківських продуктів, стабільний розвиток та пропозиції за сторони страховиків, пенсійних фондів тощо. Вважаємо, що сільськогосподар-

ська галузь готова сприймати новітні продукти фінансового сектору, які стимулюють зростання виробництва, ефективно забезпечення ресурсами виробництва та соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Досить багато публікацій авторів, де звертається увага на незадовільному стані фінансової системи України на даному етапі, так В. С. Лук'янов зазначає, що «фінансовий ринок в Україні досі знаходиться в ембріональному стані, особливо коли йдеться про новітні фінансові інструменти» [8, с. 17]. Функціонуванням та розвитком фінансової системи України займається багато вчених, хоча досить небагато праць присвячено дослідженню саме її суті. Більшість з них присвячені питанням функціонування та розвитку її складових, а саме функціонуванню банківської системи свої праці присвятили М. Алексеєнко, І. Сало, В. Стельмах, Р. Слав'юк, біржової системи – І. Бланк, Л. Примостка, О. Сохацька, М. Козоріз та ін., страховому ринку – В. Базилевич, В. Бігдаш, С. Осадець тощо, хоча залишається не до кінця досліджений механізм їх взаємодії та вплив його на сільське господарство. Хоча Т. А. Латковська, обґрунтовує позицію, чому фінансова система являє собою саме систему, а не множину не пов'язаних між собою елементів [7], тому вважаємо дослідження актуальним.

Цілі статті. Проаналізувати існуючу систему забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами та можливість її реформування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сільськогосподарські підприємства мають досить обмежений доступ до фінансових ресурсів, серед яких найпоширенішими та звиклими для галузі є кредити комерційних банків, державна підтримка та страхові виплати, хоча ресурс з останніх не є гарантованим та призводить лише до певних витрат, а в деяких випадках до покриття збитків, що в своїй суті не приносить економічного ефекту. Галузь позбавлена уваги таких елементів фінансової системи, як ринок цінних паперів, біржовий, валютний, іпотечний, інвестиційний, ринків фінансових послуг, капіталу, фондового ринку, ринку деривативів та їх похідних (своп-ринок, ринок опціонів, форвардних контрактів, ф'ючерсного ринку тощо), а в кредитному ринку запровадження новітніх технологій, продуктів, віддаленого доступу, широкого використання

лізингу тощо. Вважаємо, що функціонування фінансової системи повинно забезпечити інноваційний розвиток всім галузям народного господарства, зокрема і сільському.

Основним кредитором на селі і надалі виступають банки, оскільки інші форми, такі як кредитні спілки та кооперативи не змогли протистояти їх потузі. Кредитні спілки так і не змогли створити керівний орган (як НБУ в банків), хоча була створена Об'єднана кредитна спілка, яка могла стати представником інтересів в Уряді. Дієвим опікуном міг би стати кооперативний банк через який можна було б здійснювати купівлю ресурсу в НБУ як це роблять комерційні банки.

Мережа банківських установ є досить широкою і надає кожному підприємству доступ до ресурсу. У Львівській області на початок 2013 р. діяло 168 фінансових установ, що більше ніж у Волинській області на 120, Рівненській на 132, Івано-Франківській – 100 установ. Аналізуючи цей же період в області діяло 1139 банківських установ, які покликані якісно обслуговувати населення та підприємства.

Банківські установи є фінансовими посередниками, хоча С. В. Герасимова вважає під фінансовими посередниками «сукупність фінансових установ (банки, страхові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди тощо). Ці установи акумулюють кошти фізичних та юридичних осіб, у тому числі і шляхом випуску цінних паперів, а потім на комерційних засадах надають ці кошти позичальникам» [4, с. 110], О. Вовчак та Л. Крентовська трактують це поняття «як фінансової установи, що здійснює свою діяльність на фінансовому ринку з метою отримання прибутку або задоволення потреб суб'єктів цього ринку в фінансових послугах» [3, с. 6]. Недоцільно узагальнювати всіх суб'єктів фінансової системи, так як серед них є установи, які працюють для отримання максимального прибутку (банки), установи які здійснюють неприбуткову діяльність (кредитні спілки) та установи, що зобов'язані забезпечувати ефективно та безпечно використання коштів клієнтів для забезпечення гарантованих доходів (пенсійні фонди, страхові компанії). Тому, фінансова система сформована із різних видів інституцій, які забезпечують різноманітні фінансових ресурсів і джерел фінансування.

Отже, фінансова система України – організаційно-правове об'єднання коштів бюджетної і банківської систем, небанківських фінансових установ, підприємств, установ та організацій усіх форм

власності та громадян, що є об'єктом державного регулювання органами управління фінансами, яке провадиться з метою задоволення потреб держави у фінансових ресурсах в особливий період.

Основним джерелом фінансових ресурсів для підприємств є власні кошти, адже, за даними Департаменту агропромислового розвитку Львівщини на 2013 р. кредити отримали лише 23 підприємства з яких 18 підприємств, які вирощують сільськогосподарську продукцію, одне підприємство-переробник, дві птахофабрики та три підприємства, які займаються тваринництвом. Основною проблемою, вважаємо, що за 2013 р. не видано жодного довгострокового кредиту.

Рейтинг банківських установ за кількістю наданих кредитів сільськогосподарським підприємствам України у 2012 р. представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Рейтинг банків за кількістю наданих кредитів
сільськогосподарським підприємствам України у 2012 р.

Банк	Сума наданих кредитів, тис. грн.	Кількість наданих кредитів, шт.	Рейтинг
ПАТ КБ «ПриватБанк»	1079707,8	1432	1
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	1041964,4	1109	2
ПАТ КБ «Надра»	12724,5	543	3
АТ «Прокредит банк»	188864,9	410	4
АТ «ОТП Банк»	176191,8	263	5
АТ «ОщадБанк»	325271,4	265	6
ПАТ «Креді Агріколь Банк»	509441,1	236	7
ПАТ «КІБ Креді Агріколь»	2365480,1	133	8
АТ «Укрексімбанк»	933618,2	74	9

Щодо Львівської області, то найбільшу кількість кредитних угод заключив Ощадбанк (10), на другому місці Кредобанк (8), а на третьому Кредіагріколь та Південний (4 угоди).

Державна підтримка відіграє важливу роль як процес, елемент фінансової системи та фінансового забезпечення підприємств. У 2013 р. Комплексна програма підтримки та розвитку АПК Львівської області фінансувалася за 6-ма напрямками, а саме розвиток насінництва, підвищення продуктивності ґрунтів, підтримка та розвиток галузі

тваринництва, підтримка для сільськогосподарських кооперативів, фінансово-кредитне забезпечення аграрного сектору, підтримка виставкової діяльності. На виконання цих програм у бюджеті області виділено 8300 тис. грн. Основною проблемою сьогодення є цілковита неспроможність держави виконати свої зобов'язання вчасно перед учасниками цих програм, так як оплачено станом на 01.01.2014 р. є лише 2768,7 тис. грн. Це негативно впливає на обігові кошти підприємств, якщо здешевлення вартості штучного осіменіння та дотації ОСГ за утримання 5 і більше корів учасники програми можуть почекати, то невчасне повернення коштів за програмою часткової компенсації сплачених відсотків за кредитами розмірі подвійної облікової ставки НБУ спричиняє нестачу вільних обігових коштів у підприємств. Зауважимо, що дана програма профінансована лише на 8%, а саме через органи казначейства пройшло 182 тис. грн. із запланованих 2285,2 тис. грн.

Без фактичних проплат залишились 5 із 9 програм із затвердженим фінансуванням. В 2013 р. не проплачено програму здешевлення сільськогосподарським підприємствам вартості робіт по вапнуванню ґрунтів, здешевлення вартості племінних (генетичних) ресурсів ВРХ до 6,0 тис. грн. за 1 гол. сільськогосподарським підприємствам та ОСГ, які мають 3 і більше тварин, здешевлення сільськогосподарським підприємствам 50% вартості теличок, придбаних у господарствах населення, здешевлення вартості (до 90%) техніки, технологічного та допоміжного обладнання для формування виробничих потужностей кооперативів та проведення виставкових заходів.

Вважаємо, що система фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств має бути доповнена більшою кількістю установ, серед яких мають бути інституції цільового фінансування, які фінансуватимуться за державний кошт та як відрахування з певних процесів; інституції перерозподілу бюджетних коштів на фінансування і дофінансування структурних перетворень, оновлення основних фондів та введення прогресивних технологій; кооперативним банком, який об'єднає ресурси кредитних спілок; спеціалізованим сільськогосподарським банком, який має впроваджувати засади державної політики у галузь тощо. Хоча, на нашу думку, доцільно достосувати структуру фінансової системи України до умов Європей-

ського союзу, за умови, що стратегічною ціллю держави є членство в останньому.

Тому, пропонуємо використати методика формування обслуговуючої фінансової структури агросектору Польщі, де діють спеціальні інституції з перерозподілу коштів та фінансування певних, життєво необхідних процесів. Якщо звернути увагу на саму філософію формування та закриття певних фінансових інституцій, то можемо виділити наступні етапи, а саме на першому етапі проведено роботу з ліквідації боргів сільськогосподарських підприємств; на другому – реструктуризація та модернізація виробництва, з метою знаходження оптимальної структури виробництва, районування та доведення продукції та засобів до світових стандартів; на третьому – запровадження системи оптимального державного стимулювання сільськогосподарських виробників з метою підтримки виробництва на певному рівні тощо.

Зокрема, Польща затвердила певні кроки щодо стимулювання та стабілізації діяльності сільгоспвиробників, а саме відпуск (скасування державного регулювання) цін на сільськогосподарську продукцію, скасування дотацій на споживання та засобів виробництва, стабілізація грошової одиниці, впровадження реальної процентної ставки, розпочато приватизаційний процес, відкриття виробництва для закордонної конкуренції. Під час виконання цих кроків багато підприємств опинилися в скрутній фінансовій ситуації і в 1992 р. було створено Фонд реструктуризації і звільнення від боргів сільського господарства (FunduszRestrukturyzacji I OddluzeniaRolnictwa), основним полем діяльності якого було видача кредитів пов'язаних з ліквідацією несприятливих умов виробництва (посуха, паводки тощо). В 1993 р. було створено Агенцію реструктуризації і модернізації сільського господарства (AgencjaRestrukturyzacji I Modernizacji-Rolnictwa) основними завданнями якої є:

- доплати до кредитних відсотків даних банками які з нею співпрацюють;
- надання кредитних гарантій і порук за банківські кредити;
- фінансування/співфінансування заходів, пов'язаних із модернізацією інфраструктури села, діяльності, яка має ціллю піднесення, зміну кваліфікацій професійних сільгоспвиробників [2, с. 79].

Дана агенція отримує засоби із бюджету країни, які отримані від проценту на обов'язкові резерви банків, із бюджетних засобів та матеріальної допомоги з-за кордону.

На початкових етапах створення конкурентоспроможного сільського господарства дана Агенція дофінансовувала 33 кредитні лінії, в 1996 р. була 21 лінія [1], а з 1998 р. залишилося тільки 8 і мають вони наступний характер [2, с. 80–86]:

1. Реалізація інвестиційних заходів у сільському господарстві і в послугах для нього.
2. Купівлі землі.
3. Відкриття або створення сільськогосподарських підприємств особами вік яких менше 40 років, які пропрацювали щонайменше 3 роки в аграрній сфері або мають сільськогосподарську освіту.
4. Інвестиційних заходів згідно з галузевими програмами.
5. Кредит на оборотні засоби.
6. На створення нових місць праці.
7. На ліквідацію наслідків стихійних лих.
8. Скупку і зберігання сільськогосподарських плодів.

Отже, першочерговим кроком з створення відповідної системи фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств має стати зниження відсотків за кредитами комерційних банків, сприяння ліквідації попередньої проблемної та заборгованості з високими відсотками, переходу від політики компенсації відсоткових ставок до політики надання дешевих кредитів відповідними структурами та банками.

Висновки. Сільське господарство є однією з найбільш незахищених галузей народного господарства, яке потребує правильного формування фінансової системи, яка б на початку свого становлення носила характер підтримки, але згодом переросла в систему забезпечення без потреби постійного втручання держави. Для цього потрібно створити умови для зниження відсоткових ставок за кредитами, на які найбільше впливає інфляція, облікова ставка, рівень резервування за активними операціями та дохідність банківської діяльності. Відносини між банком та позичальником доцільно будувати більш на довірі, аніж на можливостях погасити позику і найдієвішим засобом тут стане гарантія держави та інших фінансових інституцій, що в результаті здешевить кредит.

1. Lewandowski J. Rodzaje kredytow na finansowanie rozwoju rolnictwa I warunki ich pozyskania. W: Ocena efektywnosci wykorzystania kredytow na modernizacje I restrukturyzacje gospodarstw rodzinnych. Fundacja Rozwoj SGGW. Warszawa, 1997.
2. Podstawka M. System finansowy w rolnictwie na tle integracji Polski z Unia Europejska / M. Podstawka. – Warszawa : FAPA, 2000. – S. 188.
3. Вовчак О. Фінансове посередництво: економічна сутність і класифікація / О. Вовчак, Л. Крентовська // Вісник Національного банку України. – 2012. – №8. – С. 4–9.
4. Герасимова С. В. Роль фінансових посередників в організації інвестиційної діяльності акціонерних товариств / С. В. Герасимова // Фінанси України. – 2007. – №4. – С. 103–111.
5. Зеліско І. М. Фінансові ресурси інтеграційних формувань: теорія, методологія, практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук. / І. М. Зеліско. – Київ, 2012. – 36 с.
6. Коваль С. Теоретичні аспекти фінансових ресурсів банку / С. Коваль // Світ фінансів. – 2011. – №2. – С. 82–91.
7. Латковська Т. А. Поняття та структура сучасної фінансової системи України / Т. А. Латковська // Зб. наук. пр. «Право та державне управління» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ptdu/2011_1/files/PD111_13.pdf
8. Лук'янов В. С. Синергетична парадигма розвитку фінансових ринків та фінансової економіки / В. С. Лук'янов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №9. – С. 17–24.
9. Малютін О. К. Оцінка фінансового сектору та його значення в економічному розвитку України / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2010. – №3. – С. 92–100.
10. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2010. – №1. – С. 82–91.